

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

We falen; maar dan staan we samen weer op

door **Theo Brinkel** De auteur is oud-Kamerlid voor het CDA en redactielid van *Christen Democratische Verkenningen*.

Politici zijn feilbare mensen en CDA'ers vormen daarop geen uitzondering, zo heeft het afgelopen jaar aangetoond. De uitweg moet worden gezocht in verschil verbinden. Zowel in de kijk op de samenleving als in de interne verhoudingen. Het rapport met die naam biedt de basis om als partij weer op te staan.

‘Mensenwerk is altijd onvolmaakt en kwetsbaar, we falen als elke politicus en elk land. Maar dan staan we samen weer op.’ Dat is de optimistische inslag van een verslag ‘Naar een herkenbaar CDA’ dat op 6 september is uitgekomen.¹ Het is geschreven door het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, meer in het bijzonder door WI-voorzitter Richard van Zwol. Het stuk is een van de drie rapporten die voorafgaand aan het partijcongres van 11 september zijn uitgekomen: naast Van Zwols inhoudelijke heroriëntatie ging het om een evaluatie van wat er het afgelopen jaar is misgegaan² en om een heroverweging van de organisatie van de partij.³ Tezamen moeten de drie rapporten bijdragen aan boetedoening, verzoening en vernieuwing in het CDA na het afgelopen dramatische jaar. *Recht doen, gezond leven, verschil verbinden* is de – ietwat ingewikkelde – titel van

het rapport dat hier besproken wordt. Ik noem het in deze bespreking verder maar gewoon *Verskil verbinden*, want dat is de belangrijkste inhoudelijke lijn van het stuk. Verdeeldheid in de samenleving en verdeeldheid in het CDA vormen het grootste probleem, zou je kunnen zeggen. En dus is verbinden zo’n beetje de kern van de boodschap die in het rapport-Van Zwol wordt uitgedragen.

Mooie teksten

Verskil verbinden is klassiek opgezet. Het begint met een profiel van het CDA.⁴ Dat dient niet alleen om te beschrijven wat voor partij het CDA is. Een dergelijke weergave van de politieke overtuiging laat namelijk ook het perspectief zien waarmee christendemocraten naar de wereld om hen heen kijken. Het bepaalt wat wij belangrijk vinden (‘wij’ en ‘ons’

verwijzen hier naar christendemocraten). En vandaar komt het rapport tot een kritische kijk op de hedendaagse cultuur.⁵ Daarvan geeft het rapport drie kenmerken: de procedure die boven goed en kwaad uitgaat; het stellen van de korte boven de lange termijn; en het waarderen van het zelf boven de ander. Het rapport plaatst daar een ander perspectief tegenover. Het wil, zoals dat in het rapport een beetje wonderlijk heet, ‘verschil verbinden, voorbij de scheidslijnen’.⁶ Het geheel mondt uit in een driedubbele politieke agenda⁷ aan de hand waarvan de mooie woorden, aldus Richard van Zwol, aan de praktijk verbonden worden.

Allereerst is er de agenda ‘Recht doen’, die weer vier uitdagingen kent: (1) versterking van de rechtsstaat en vooral van de cultuur die aan de rechtsstaat ten grondslag ligt – met concrete voorstellen om verder uit te werken; (2) meedoen mogelijk maken – het bevorderen

---

Ouderen zijn een inspirerend voorbeeld

van participatie in werk of integratie van nieuwkomers; (3) versterking van het lokaal bestuur met langjarige financiële zekerheid voor gemeenten; en (4) een dienstbare overheid die verantwoordelijkheden durft over te laten aan de samenleving.

Op de tweede plaats is er een agenda ‘Gezond leven’ voor een duurzame leefomgeving. Deze wijst onder andere op de visie op bedrijven als gemeenschap van werkgevers en werknemers, op groene industriepolitiek en op het bevorderen van een gezonde leefstijl.

En ten derde is er een agenda die ‘verschil verbindt’. Deze bepleit een waardering van cultuur: ‘De cultuur geeft ons vooral beelden, woorden en getuigenissen die ons vertellen wie wij zijn en wat ons vormt.’⁸ Dat is mooi geformuleerd. En het rapport geeft die beelden

en getuigenissen zelf ook: beleid moet aansluiten bij familieverbanden; niet het maken van schulden, maar sparen moet lonen; ouderen zijn een inspirerend voorbeeld. Dat verschil verbinden doet het rapport ook internationaal. Ik ben blij dat er aan de christendemocratie een specifieke taak wordt toegekend als verdediger van Europese democratische en rechtsstatelijke waarden en vrijheidsidealen tegen tirannen, autoritaire machten en normloos roofof kapitalisme. Zo’n taak hoort bij de christendemocratie; daarvoor is zij ooit opgericht.

Het rapport *Vershil verbinden* straalt beledenheid uit. We hebben hier niet te maken met oppervlakkige voorlichters die meedinen met de publieke opinie, maar met geïnspireerde auteurs die laten zien hoe hun visie wortelt in de geschiedenis. Het stuk is mooi geschreven en nergens platvloers. Een fraai stukje tekst is dit: ‘Er bestaat geen “BV Nederland” en ze heeft geen dochterbedrijven.’⁹ Daar gaat het over de eigen verantwoordelijkheid van gemeentelijke overheden. Prachtig zijn de passages over ouderen: ‘Ouder worden mag een levensdoel zijn’, staat er, want het moet niet gaan over wat precies voltooid leven is, maar over een zoektocht naar een waardige levensavond.¹⁰ Ouderen vormen volgens het rapport ‘een voorbeeld van een manier van leven dat [sic] minder gehaast is, meer gericht op anderen, op jongere generaties en op immateriële zaken. Ouder worden is een levensfase om naar uit te kijken.’¹¹

Ideële verworteling

Vershil verbinden komt er onbevreesd voor uit dat het CDA in een rijke christelijke traditie staat. Daar wordt in het huidige CDA veel te besmuikt over gedaan. Dat is dom, want hoe overtuigend kun je voor anderen zijn als je niet voor de christelijke herkomst en de christelijke toekomst van je partij durft uit te komen? Leuk is de manier waarop het CDA impliciet als vooruitstrevend wordt neergezet, zonder dat het beladen woord ‘progressiviteit’ gebruikt wordt. ‘Christendemocratische politiek staat niet

stil', zo staat er, 'maar vormt een agenda van vernieuwing.'¹² De bereidheid om te vernieuwen is een wezenstrek van het CDA, schrijft Van Zwol. Slim, zo stoot je de conservatieven die nog steeds in de partij rondlopen, niet voor het hoofd.

De kracht van *Vershil verbinden* is dat het rapport de kernbegrippen (publieke gerechtigheid, gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit en rentmeesterschap) weet te verbinden aan concrete politieke handelingsperspectieven. Ze worden niet beschouwd als abstracte principes. Terecht zegt het rapport dat de kernbegrippen praktische wegwijzers zijn, die ons in beweging zetten.¹³ Daarmee wordt voorkomen dat de kernbegrippen – onze politieke overtuiging – alleen maar een soort mantra zijn en dat we verder lekker bestuurlijk onze gang kunnen gaan. Dat soort kritiek komt altijd van de kant van degenen die niets moeten hebben van de uitdaging van het zijn van een beginselpartij.

Het valt me op dat in het rapport, dat zoveel nadruk legt op verschil verbinden, veel eer wordt toegekend aan Pieter Omtzigt, die zijn lidmaatschap heeft opgezegd. Nog steeds vind ik het jammer dat hij dit gedaan heeft. Ik herinner mij eerdere prominente christendemocraten die ooit rot behandeld zijn maar de partij toch trouw zijn gebleven. Piet de Jong bijvoorbeeld, de succesvolle minister-president die van het KVP-bestuur geen lijsttrekker mocht zijn in de verkiezingen van 1971. Hij is de KVP en het

CDA zijn verdere leven toch trouw gebleven. Of Jaap de Hoop Scheffer, die in 2001 opzijgezet werd. Ook hij gaf zijn lidmaatschap niet op. Gelukkig maar, want een jaar later was hij terug als minister van Buitenlandse Zaken, en in 2004 werd hij secretaris-generaal van de NAVO. Sta af en toe ook eens stil bij de volhouders! Het CDA mag dankbaar zijn dat zovelen van hen in de partij zijn gebleven. Er zijn er zoveel die weten dat we zoals elke politicus falen, maar daarna samen weer opstaan.

Jubileum

Ik hoop dat dit rapport de basis legt voor het herstel van het CDA, en dat partijbestuur en fracties zich de inhoud eigen maken. Met de nadruk op verschil verbinden treft Van Zwol de juiste toon. Het zoeken naar eenheid was typisch iets geweest voor het veertigjarig jubileum van het CDA dat vorig jaar had

---

De christendemocratische kernbegrippen zijn praktische wegwijzers die ons in beweging zetten

moeten plaatsvinden. Toen viel er niets te vieren, midden in de byzantijnse beslommingen in de CDA-top. *Vershil verbinden* is een prachtig jubileumgeschenk voor het CDA geworden. Een jaar te laat weliswaar, maar toch precies op tijd!

---

1 Richard van Zwol, *Recht doen, gezond leven, verschil verbinden. Samen verantwoordelijk zijn voor Nederland. Verslag 'Naar een herkenbaar CDA'*. Den Haag: Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 6 september 2021. Het citaat staat op p. 5.

2 Commissie-Spies, *Zij aan zij werken aan herstel! Evaluatie Tweede Kamerverkiezingen 17 maart 2021*. Den Haag: CDA, juli 2021.

3 Commissie-Van Rooy, *Rapport Taskforce Governance*. Den Haag: CDA, juli 2021.

4 Van Zwol 2021, pp. 5-11.

5 Van Zwol 2021, pp. 12-15.

6 Van Zwol 2021, p. 18.

7 Van Zwol 2021, pp. 21-41.

8 Van Zwol 2021, p. 34.

9 Van Zwol 2021, p. 25.

10 Van Zwol 2021, p. 36.

11 Van Zwol 2021, p. 36.

12 Van Zwol 2021, p. 8.

13 Van Zwol 2021, p. 10.

Bron: iStock